

TÜRK DIŞ POLİTİKASI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Doç. Dr. Türkkaya ATAÖV

Son yıllarda, Türk dış politikası, insanlığın sür'atle keşfine giriştiği uzaydaki faaliyetlerinin barışçı amaçlarla yürütülmesi hususunda hükümler içeren bir anlaşmayı 27 Ocak 1967'de imzalamış olma dışında, kanımca, olumlu yönde gelişmemiştir. Bu «olumsuz» gelişmeden, esas itibariyle, Türkiye'nin endüstrileşmiş Batılı devletlerin baskısı altında kalmakta devam edişini kastettiğimi hemen belirtmeliyim. Kanımca, bu baskı temel bir öge olup, dış (ve iç) politikanın türlü alanlarını etkilemektedir.

Bu yazının amacı, Türk dış politikasının tarihsel gelişimini vermeden, yabancı baskı ve sömürsünün çeşitli belirtilerini göstermeğe çalışmak, bunun için önce NATO'nun niteliğini açıklamak ve sonunda da değişik sınıf ve tabakaların tavırlarını özetlemektir.

Türk dış politikasında NATO'daki üyeliği ağır bastığı va daha bir çok davranışları etkilediğinden, önce, NATO'nun niteliği üstünde bir değerlendirme yapmak gerekli olacak sanırım.

I. NATO'NUN NİTELİĞİ :

NATO bir Batı ittifakıdır. Öncülüğünü en büyük kapitalist devlet olan Amerika'nın yaptığı Batı'nın. Bütün siyasal kurumlar gibi, ittifaklar da genellikle toplumların yapılarından, egemen güçlerinden, yöneticilerin görüşleri ve tercihlerinden ayrı olarak düşünülemez. NATO, kapitalist bir toplum bünyesinin kurduğu, kapitalist bir toplumdaki egemen güçlerin öncülük ettiği, kapitalist zümrelerin yönettiği ve onların dünya görüşleri ve tercihlerine uydurulmuş bir siyasal ve askerî ittifaktır. Askeri, topu, tüfeği ve bütün örgütüyle yansıttığı toplumun hedeflerine hizmet etmesi doğaldır.

Böyle olunca, önce, kapitalist Batı dünyasının ana özelliklerini ve bu dünyanın önderi durumunda olan Amerika'nın rolünü görmemiz gerekir. Bugünkü Batı dünyasının birinci derecedeki özel-

liği kapitalist, yâni üretim araçlarının özel mülkiyetine ve ücretli emeğin sömürülmesine dayanan bir düzen olmasıdır. Üretimde anarşi, tekrarlayan krizler, kronik işsizlik, halk yığınlarının yoksulluğu, rekabet ve savaşlar bu düzenin belirtileridir. Ana çelişmesi olan emeğin toplumsal niteliği ile onun özel sermayeci biçimde sömürülüşü bu toplumun ana sınıfları olan proletarya ve burjuvazi arasında sınıf mücadelesi olarak ortaya çıkar. Bu kapitalist temel üstünde yükselen siyaset, hukuk ve burjuva ideolojisi sistemi bu düzenin üst-yapı kurumlarıdır. Feodalizme göre daha yüksek bir üretim sağlayan ve On-Altıncı Yüzyılda ortaya çıkıp sonra gelişerek toplumda ileri götürücü bir rol oynayan kapitalizm Yirminci Yüzyılın eşiğinde emperyalizm dönemine girmiştir. Bu aşamanın özelliği de tekellerin ve malî oligarşinin düzene egemen oluşudur. Bu dönemde kapitalizmin devlet tekelciliği yaygınlaşır. Tekellerin gücü devletin iktidarıyla birleşince, militarizm, saldırganlık, soğuk savaşlar, tehdit, bölgesel çatışmalar ve sonunda dünya savaşı tehlikeleri birbirini kovalar. Çağdaş kapitalizm insanlığın hayatî çıkarları ve ilerici umutlarına ters düşmektedir.

Yukarıda bir cümleyle belirtildiği gibi, kapitalizmin bugünkü döneminin bir önemli niteliği genel bir krize girmiş olması ve tekellerin egemenliklerini eski yollarla sürdürmede güçlük çekmeleridir. Bu yüzden, kapitalizmin yeni bir baskı biçimi olan devlet tekelciliğine geçilmiştir. Bu oluşum kapitalist tekelci kuruluşlarla devletin birleşmesi demektir. Devlet en büyük kapitalist şirketlerin denetimi altındadır. Bu, her ülkede, ekonominin her dalının bu kapitalizm türüne dahil olduğu anlamına gelmez. Bunların yanısında, bazı küçük ve orta büyüklükteki kuruluşlar da yaşamalarını sürdürürler. Devlet tekelciliği ile içiçe yaşayan bir kapitalizmin gelişmesi, çok yanlı ve karmaşık bir süreçtir kuşkusuz.

Yirminci Yüzyılın başından beri büyük ekonomik güçler olan tekeller, hükümet ihaleleri yoluyla ve kendi çıkarlarına hizmet eden gümrük yasaları, krediler ve ayrıcalıklı vergileme yöntemleriyle, daha da zenginleşmektedir. Kapitalizmin genel krizinden önce, kapitalizme dayalı üretim biçimi, tekeller kanalıyla ve devletin doğrudan doğruya müdahalesi ve katılması olmadan gelişebilirken, durum genel krizin başlamasıyla değişmiştir. Dünya savaşları ve türlü krizler egemen tekellere işi eski yöntemlerle sürdüremeyeceklerini göstermiştir. Bu kuruluşların devletin güçlü desteğine ihtiyaç duymaları kaçınılmaz olmuştur. Tarih açısından objektif ve kaçınılmaz olan bu gelişmeyi Birinci Dünya Savaşı ve 1929 Büyük Ekonomik Krizi hızlandırmıştır. Büyük tekelleri kriz-

lerden korumak için alınan tedbirler kapitalist ekonominin «denetlenmesi» ya da «plânlama» ilkelerinin uygulanması olarak sunulmuştur. Böylece, krizlere karşı koyma ve plânlama gibi kılıklar altında tekelci sermaye, kamu zararına kendini zenginleştirmek için yeni yollar buluyordu. «Kamu faaliyetleri» diye yapılan yollar ya da elektrik istasyonları kapitalist tekellerin ulaştırma ve elektrik masraflarını azaltma amacını güdüyordu. Devlet, fazla üretimi elden çıkarma bahanesiyle pazarı olmayan malları tekellerden satın alıyor, onlara krediler veriyor, yardımlarda bulunuyordu. Devlet organlarında büyük firmaların temsilcileri oturuyor ve ekonominin bütün kollarını denetliyorlardı. Devlet, sermayenin daha da merkezîleşmesinde bir aracı olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı bu oluşumu daha da hızlandırdı. **Kapitalist âlem böylelikle iki de Dünya Savaşı geçirdiğinden, büyük ekonomik kuruluşların önemli yerlerini askerî üretimde çıkarı olanlar gelip kaptılar. Devlet kudretini kendi yararlarına daha da iyi kullanabilmek için, askerî harcamaları özellikle kârlı bulan malî sermaye ileri gelenleri bakan, müdür ya da elçi gibi görevlere de atandılar.** Bu tekellerle devlet örgütü öylesine içiçe girmiştir ki, aralarındaki sınırı göstermek kolay değildir. Önemli olan şudur : **Bu birleşmede devlet bağımsız olmayıp, ikinci derecede bir rolü vardır.**

Böyle bir düzende militarizmin boyutları büyür ve tekellerin emperyalist dış politikasını destekler. Devletin askerî ve polis görevleri olağanüstü bir biçimde büyür. Tekelleri yaşatmak için devletin halktan aldığı vergiler hükûmetin silâh satın alınması programına oluk gibi akar. Hükûmetle, silâh yapan büyük tekellerin sözleşmeleri 4-5 yıl gibi belirli süreleri kapsadığından, tekeller talepteki pazar oynamalarından ve üretimin kısılması tehlikesinden uzun bir süre korunmuş olurlar. Bu ölüm araçlarının imâli, tabii, birçok işçi, bilim adamı, mühendis ve teknisyeni de kamu yararına olabilecek olan üretim alanından çekip aldığı gibi, mamûl madde biçiminde zenginlik ve kaynak sarfına da sebep olmaktadır. Devlet tekeliyle birleşmiş olan kapitalizmin karakteristik bir niteliği devletin işverenlerle işçiler arasındaki çatışmalarda aktif müdahalesi ve yığınların itirazlarını bastırmak için kuvvet kullanmaya da başvurusudur. Örneğin, Amerika'da kabul edilen Taft-Hartley Yasası (1947) sendikaların grev yapmalarını ve başka çalışmalarda bulunmalarını çok güçleştirmektedir. ¹ Uluslararası ni-

(1) Arthur Cecil Bining, **The Rise of American Economic Life**, 3. B., New York, Scribner's, 1955, s. 685.

telikteki devlet tekelciliği tedbirlerinin yalnız kâr olarak amacı olmayıp, ortadan kalkmakta olan sömürgecilik sistemini korumak için dünyadaki bütün gerici güçleri birleştirmek, demokratik gelişmelere karşı durmak, başka ülkelerdeki ulusçu davranışlara ve bağımsızlık hareketlerine cephe olmak gibi uzun vâdeli amaçları da vardır.

Konumuz bakımından önemli bir nokta da ekonominin askerîleştirilmesinin emperyalist devletlerdeki devlet tekelciliğinin pekiştirilmesiyle ayrılmaz bir biçimde bağlantılı oluşudur. Ekonominin askerîleştirilmesi kapitalizmin genel kriz döneminin bir özelliğidir. Tekellerin ulusal geliri doğrudan doğruya ve dolaylı vergilendirme, hükûmet kredileri ve stratejik ham maddelerin denetimi gibi yöntemlerle güçlü bir savaş ekonomisi yaratma yolunda bölüşmeleriyle ortaya çıkar. Almanya'nın 1933-1939 yıllarında, Amerika'nın da İkinci Dünya Savaşından sonra ekonomisini askerîleştirilmesi bugünkü tekelci kapitalizmin ana çelişilerinin daha da bilenmesinin bir sonucudur. Büyük şirketler hükûmetlerden savaş araçlarıyla ilgili ihaleler almak ve sözleşmeler yapmakla pazar sorununu çözmeye çabası içindedirler. Üstelik savaş gereçlerinin yapımı milyarlarca ulaşan kârlar getirmektedir.

Emperyalist devletlerin askerî amaçlar uğruna yaptıkları büyük harcamalar kapitalizmin başına belâ olan pazar güçlüğünü geçici olarak hafifletme eğilimindedir. Yine de, ekonominin askerîleştirilmesi yalnız ekonomik nedenlere bağlanamaz, çünkü emperyalist devletin iç ve dış politikasının genel çizgisiyle yakından ilgilidir. Hatırlanması gerektiği gibi, 1929-1933 Ekonomik Krizinde hem Amerika, hem de Almanya'daki devlet kuruluşları savaş endüstrisi çevresindeki sözleşmelerle ilgiliydiler. 1933'ten sonra Nazi Almanyası ekonominin zorla askerîleştirilmesi işini üstüne alarak devletin iç ve dış politikasını dünyayı ele geçirmeğe amaç edinmiş olan savaş hazırlığına yöneltti. İkinci Dünya Savaşından sonra da, Amerika askerîleştirilmiş bir ekonominin en güçlü savunucusu ve eylemcisi oldu.

Yığınları öldürmede kullanılacak silâhların üretimini ekonomik bir «dürtü» olarak kabul eden bir toplumun ahlâken pek düşük bir not alacağı ortadaysa da, önümüzdeki sorun yalnız bir ahlâk sorunu da değildir. Böyle bir tutumun cinaî oluşu bir yanda, faydasızdır da. Çünkü ekonominin askerîleşmesi de bugünkü kapitalizmin içinde bulunduğu ana çelişileri çözemez. Askerî harcamalar üretimin genel düzeyinin arttığı kanısını uyandırır ve, savaş

endüstrisinde çalıştırılanlar başta olmak üzere, işçi ücretlerinin artmasını **geçici olarak** sağlarsa da, sivil alandaki üretimin çoğu kez düşmekte olduğu görülür. Savaş endüstrisi, endüstrinin modernleşmesi ve genişlemesinde kullanılacak kaynakları olduğu gibi yutar. Örneğin, ekonominin askerîleşmesi İngiltere ve Fransa'nın dünya pazarlarında yarışabilme yeteneğini büyük ölçüde kırmıştır. Ekonominin askerîleştirilmesi barış amaçlarına yönelecek üretimi de kısar. Böylece, emperyalist bir devlet ne kadar zengin olursa olsun, askerîleşme ulusal ekonominin yavaş yavaş dermansız kalmasına yol açacaktır. Bu süreç vergi yükünü şimdiye dek ulaşılmamış noktalara çıkarır. Devlet ancak halkın omuzlarına büyük vergiler oturtmakla o silâhları satın alabilir ve askerî personele ödemeler yapabilir. Askerîleştirilmiş bir ekonominin kaçınılmaz bir sonucu da para değerinin düşmesi, yâni enflasyondur. Artan askerî masrafların üstesinden bütünüyle gelemeyen devlet dolaşımında gerekli olandan daha çok kâğıt para basmak zorunda kalır. Görüldüğü gibi, askerîleşmiş ekonomi bugünkü kapitalizmin daha da dejenere oluşunun açık bir örneğidir. İşte, NATO da böyle bir toplumsal evrim sonunda ve böyle bir düzenin ihtiyaçları düşünülerek kurulmuş olan siyasal ve askerî bir örgüttür.

Burjuva sınıfının teorisyenleri devlet tekerciliği ile içiçe olan kapitalizmi eski bir kapitalizmden farklı yeni tip bir toplumsal sistem olarak sunma çabası içindedirler. Bunlar kapitalist devletin ekonomik gelişmeyi denetleyebildiği ve krizleri önleyebildiği iddiasındadırlar da. Onlara kalırsa, o eski sömürücü kapitalizm yerini «refah devleti» ne bırakmıştır; artık, bir «halk kapitalizmi»nden söz edilebilir. Bu görüşlerin tipik savunucusu burjuva iktisatçısı John Maynard Keynes'tir. Oysa, büyük kapitalist tekellerin en çok hareket özgürlüğüne kavuştukları, devleti en çok etkiledikleri ve savaş yıkımlarının ekonomik gelişmeyi en az duraklattığı yer olan Amerika'da krizlere karşı alınan tedbirler beklenen sonuçları doğurmamış, üretim düşmüş, işsizlik artmıştır. Üstelik, tekelleri zenginleştirmek için krize karşı alınan tedbirler bir ülkenin ekonomik gücünü emmekte ve nüfusun büyük çoğunluğunun maddî durumunu daha da kötüleştirmektedir. Burjuva devleti, vergileri arttırmak ve enflasyona gitmekle halkı daha geniş bir silâhlanma yarışı içine atınca, talep daha da azalmakta ve böylece ekonomik krizin tekrarlanması için ortam hazırlanmaktadır. Kapitalizm yürürlükteki düzenin sürüp gitmesi için aldığı bu tedbirler yanında, düzeni uluslararası plânda korumak, genişletmek ve yeni etki alanları bulmak için askerî ittifaklara da büyük ihtiyaç

duymaktadır. Amerika için bu ihtiyacın en başında, bugün, NATO gelmektedir.

II. NATO'DA ÜYELİK, ÜSLER VE İKİLİ ANLAŞMALAR :

Yabancı baskının en belirgin örnekleri NATO, yabancılardan emrindeki üsler ve ikili anlaşmalardır. NATO'ya girmek, üs vermek ve ikili anlaşmalar yapmanın nedenleri olarak ileri sürülen «Sovyet saldırganlığı» sözü, Batı kapitalizmine kapılanışımızın bir anlatımı olarak kabulü gittikçe güçleşmektedir. İkinci Cihan Savaşından sonra, gerek Potsdam Konferansında üç büyüklerin aldığı karar gereğince, Türk Boğazlarının statüsünü düzenleyen Montreux Sözleşmesinin değiştirilmesi için, Amerika ve İngiltere'den hemen sonra bir nota veren Sovyetler Birliği'nin ortak savunma isteklerine, gerekse 1925 anlaşmasının tek taraflı feshi ve Doğu illerimizde toprak taleplerine karşı, tek başımıza ve NATO olmadan karşı koyabilmiştik. Sovyetler Birliği taleplerinin arkasını getirmediği halde, Türk Hükûmeti memleketi askerî ve ekonomik bakımdan Amerikan etki alanına sokan, 1947 ve 1948 askerî «yardım» ve «ekonomik işbirliği» anlaşmalarını imzalamıştı. Bir yandan Sovyetler Birliği taleplerini geri aldığı 1953 yılındaki notasında bildirirken, öte yandan Türkiye 18 şubat 1952'de NATO'ya katılma protokolünü kabul etmişti.

İkinci Cihan Savaşından hemen sonraki olaylarla ilgili duygusal düşüncelerin durulmakta olduğu şu günlerde, 1945'i izleyen dünya durumu ile Sovyetler Birliği'nin imkânlarının gerçekçi bir devlet adamlığı gözüyle değerlendirilemediği anlaşılmaktadır. İkinci Cihan Savaşından sonra Sovyet askerî gücünün savunmasız bir Batı Avrupa'ya hemen sıçrayıvereceği, Avrupa ve bütün dünyanın, zamanında yetişen Truman Doktrininin «sertliği», Marshall Plânının «bonkörlüğü» ve sonra kurulan NATO'nun gücü sayesinde kurulduğu bugüne kadar yerleşmiş, fakat yanlışlığı bizzat Batı kaynaklarıyla ortaya konmakta olan bir efsanedir. 1898'de ilk büyük devlet oluşundan bu yana, yaygın fakat yanlış bir iddianın aksine, bir inziva politikası gütmeyerek, içteki zenginlik, refah ve egemen düzenini sürdürebilmek için deniz-aşırı yayılma politikasını bilinçli olarak güden Amerika Birleşik Devletleri² İkinci Cihan Sava-

(2) Türkkaya Ataöv, «1890 Krizi ve Uluslararası İlişkilere Etkisi,» **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. XXII, No. 1 (1966), s. 97-134; ———, «1898 İspanyol-Amerikan Savaşı ve Sonuçları,» **ibid.**, C. XXII, No. 2 (1967), s. 237-284.

şından, atom silâhlarında tekele sahip, bir numaralı kapitalist devlet olarak çıkmıştı.

Batı belgeleri derinliği incelendiğinde, Amerika'nın soğuk harbin doğuşunda da en büyük suçlu olduğu ve uluslararası politikayı «kuvvet açısından» yürütmeğe kararlı bulunduğu anlaşılmaktadır. ³ Belirtmek zorundayız ki, savaştan sonra savunmaya çekilmeyip şu ya da bu yolla genişlemek isteyen ve daha önemlisi bu isteğini gerçekleştirebilecek tek Büyük Devlet, savaş sırasında yıkıntıya uğramamış, atom tekeli elinde bulunduran ve savaş ekonomisini sürdürmek isteyen büyük sermaye gruplarının etkisi altında olan Amerikan devletiydi. Sovyetler Birliği ise, bir kaç kuşağı birden savaş meydanlarında yok edilmiş, erkek nüfusu az, mevcudu yaşlı, endüstrisi tahrib edilmiş olan bir devlettir. Avrupa'yı ve dünyayı gerçekten tehdit edemeyeceği, hele işgâle girişemeyeceği bilinmesi gereken bir keyfiyettir. Nitekim, 1946'da İran topraklarından çıkarıldıktan başka, Doğu blokundaki müttefikleri olan Yugoslavya'nın kendi başına hareket etmesini bile önleyememişti.

Kaldı ki, ulusal bağımsızlık bütün yabancı devletlere karşı korunmayı gerektirir. Onu bir yabancı devlete karşı koruyorum diye, gidip başka bir yabancı devlete teslim olmak, bu devlete bağımsızlıkla asla bağdaşmayan ayrıcalıklar tanımak mantıksız ve gayri millîdir. Bir yabancı büyük devlet başka bir ülkede barış zamanında yirmi yıldan fazla kalır, türlü ayrıcalıklarla donanır, orada on-binlerce askerini bulundurursa, o ülkeye tehlikenin artık ne yönden gelmekte olduğu anlaşılabilir. Ülkemizin bugün yabancı bir devlete bağımlı duruma düşmüş olmasına bakarak, bunun daha önceden kestirilemediği iddia edilemez, çünkü 1945-1950 yıllarında yapılmış olan anlaşmaların bazı hükümleri, savunma ile yakından ya da uzaktan ilgisi bulunmayıp, Türkiye'yi Amerika'nın malî, askerî ve kültürel etkisine sokar niteliktedir. Gerçek şudur ki, Türkiye'yi kalkındıramayan egemen sınıflar yüzlerini Batı'ya çevirecek, ondan yardım almağa umud bağlamışlardır. Aslında, bu Batı'ya kapılanışın ilk örneği Atatürk'ün ölümünden on-bir ay sonra imzalanan 19 Ekim 1939 Türk-İngiliz-Fransız Andlaşmasıydı. ⁴ Bu

(3) Türkkaya Ataöv, «Soğuk Harb'in Doğuşu: San Francisco'dan Mihver Barış Toplantılarına,» **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. XXIII, No. 1 (Mart 1968), s. 309-356; ———, «Doğu Avrupa'nın Sosyalistleşmesinden Truman Doktrinine Kadar Soğuk Harb,» **ibid.**, C. XXIII, No. 2 (Haziran 1968), s. 189-222; ———, «Marshall Plânından NATO'nun Kuruluşuna Kadar Soğuk Harb,» **ibid.**, C. XXIII, No. 3 (Eylül 1968), s. 295-310.

(4) **Resmî Gazete**, 9 Kasım 1939; **Düster**, Üçüncü Tertip, C. XXI, s. 15.

andlaşmayla birlikte yapılan 25 milyon, 15 milyon ve 3 1/3 milyon sterlinlik üç kredi andlaşması Türkiye'yi tekrar Batılı kapitalistlerden borç alma yolunda itmesi bakımından önemliydi. Türkiye'nin kapitalist dünyaya yanaşmasının temel nedeni kendi toplum yapısı ve egemen sınıflarının tercihiydi. 1952'de zenginliklerimizi yabancılara açan Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çıkması, 1954'de petrolümüzü başkalarına veren Petrol Kanununun geçirilmesi, yabancılara türlü ayrıcalıklar tanıyan ikili anlaşmaların yapılması «Sovyet saldırganlığı» bahanesiyle izah olunamaz sanırım. Yurd kapılarının yabancılara açılmasının asıl nedeni Türkiye'yi kendi güçleriyle endüstrileştiremeyen burjuvazinin ve endüstrileşmeyle hiç bir ilgisi olmayan toprak ağalarının dışta destek aramaları ve bu desteğe kavuşabilmek için de memlekete asker ve sermaye biçiminde yabancuları çağırması olmalarıdır.

Daha 27 Şubat 1946'da, Türkiye ile Amerika arasında Amerika'nın deniz-aşırı askerî malzeme artıklarını Türkiye'nin satın alabilmesi için imzalanan 10 milyon dolarlık kredi anlaşmasının⁵ Türk parasıyla ödenmesini isteyebileceği ve Amerika'nın bu paraları «hasrî, terbiyevî ve insanî gayelere» harcayacağı belirtiliyordu. Kültür emperyalizminin finansmanı demek olan bu anlaşma Sovyet notalarından önce ve herhalde onlarla hiç bir ilgisi olmayarak yapılmıştı. Gene ilk Sovyet notasından önce imzalanmış olan 12 Temmuz 1947 Yardım Andlaşması⁶ bir Ulusal Kurtuluş Savaşı vermiş Türkiye'ye asla yaraşmayan ve bağımsızlık kavramıyla çelişmeleri insanı dehşete düşüren bir andlaşmadır. Sözkonusu yardım Amerikan Kongresinin bir kararına dayandırılıyor ve Türkiye gene Amerikan Kongresinin ilerde bu kararda yapacağı değişiklik ve ekleri kabul ediyordu. Türkiye uluslararası bir andlaşmada kendini başka bir devletin iç hukukuna bağladığı gibi, bu yolda gene ilerde yapabileceği bir değişikliği de aldığı «yardım»a bir destek olarak peşinen kabullenmiş oluyordu. Gene bu anlaşmaya göre, Türkiye Amerikan Yardım Heyeti temsilcilerine yardımın kullanılışı hakkında her türlü rapor ve bilgi vermeyi kabul ediyordu. Türkiye Amerikan basın ve radyo temsilcilerine de bu yardımın kullanılmasını serbestçe izlemeleri ve bildirmelerine müsaade edecekti. Bundan başka, gene Türkiye kendi kütle haberleşme araçlarını kullanarak Türk kamu oyuna yardım hakkında geniş bilgi verecek, yâni kendi halkına Amerikan propagandası yapma görevini kendi devletimiz yüklenecekti. Ayrıca, yardım «varılan amaç-

(5) *Ibid.*, 10 Mayıs 1946; *ibid.*, C. XXVII, s. 1067.

(6) *Ibid.*, 5 Eylül 1947; *ibid.*, C. XXVIII, s. 1485.

lardan başka bir amaç» için kullanılmayacaktı. 1964'de Kıbrıs bunalımı sırasında Başkan Lyndon B. Johnson o ünlü mektubuyla o zamanki Başbakan İnönü'ye hatırlattığı bu 1947 andlaşmasının bir maddesiydi (M.4/2). Eski Başkan Johnson, bu maddeye dayanarak, Türkiye'nin, elindeki silâh ve araçlarla Kıbrıs'a müdahale edemeyeceğini söylüyordu.

Savaşın sonundan başlayarak, iç ve dış etkenlerle, özel sermayeye önemli bir pay ayrılmış ve bu gitgide büyütülmüştü. Önceleri hoş görülen ya da ezilmemeğe çalışılan özel teşebbüs, artık, ekonomik bir güç durumuna gelmekteydi. Amerika'nın zâten başka ülkelere taşmak için fırsat kolladığı bir sırada, Türkiye de Batı, özellikle Amerikan kapitalizmi ile işbirliğine çoktan râzı görünüyordu. Daha 1923 İzmir İktisat Kongresinde destek gören, 1924'de İş Bankası, 1925'de Sanayi ve Maadin Bankası ve 1927'de Teşvik-i Sanayi Kanunu ile teşvik edilen özel teşebbüs, devleti ve bürokrasiyi kendine artık bir destek değil, bir köstek olarak görüyordu. Aracı sınıflar ve toprak ağaları, Osmanlı tarihinde 1838'de olduğu gibi, yabancı sermayeye müttelik olarak bakıyorlar, umutlarını ona bağlıyorlardı. Ekim 1947'de Başbakan Hasan Saka şöyle diyordu: «Hükûmet her türlü ekonomik teşebbüslerde yerli olduğu kadar yabancı sermayeye geniş yer ayırmak ve bunları teşvik etmek kararındadır.»⁷ Haziran 1948'de ikinci Hasan Saka kabinesi programında Amerika'dan alınacak krediler «âşikâr bir ihtiyaç» olarak gösteriliyor, gerek dış yardımın, gerekse iç finansmanın «başlıca ziraate» ayrılacağı belirtiliyordu.⁸

4 Temmuz 1948 Türk-Amerikan Ekonomik İşbirliği Andlaşması da⁹ dış saldırıya karşı Amerikan yardımını çok aşan, Türk bağımsızlığından büyük ödünler veren ve kapitalist Batı'ya kapılanışımızın asıl nedeninin Türkiye'nin toplumsal yapısı olduğunu apaçık gösteren bir andlaşmaydı. Bu andlaşma da dış yardımın Amerikan Kongresinde kabul edilen bir kanun ve onu değiştiren eklere bağlı olarak yapılacağını söylemekle, andlaşmayı taraf devletlerden birinin, yâni Amerika'nın iç hukukuna bağlıyordu. Andlaşmaya göre, Türkiye'ye bir ekonomik yardım heyeti gelecek, bu heyet Amerikan Büyükelçiliğinin bir parçası sayılacak ve diplomatik ayrıcalıkları olacaktı. Ayrıca, Amerikan Kongresinin Dış Ekonomik İşbirliği Ortak Komitesi üyelerine de, bu amaçla ilgili ola-

(7) **Cumhuriyet**, 9, 10 ve 11 Ekim 1947.

(8) **Ulus, Cumhuriyet ve Akşam**, 15 Haziran 1948.

(9) **Resmî Gazete**, 13 Temmuz 1948; **Düstur**, Üçüncü Tertip, C. XXIX, s. 1278.

rak Türkiye'ye geldiklerinde her türlü kolaylık ve yardım gösterilecekti. Bunlardan başka, Türkiye Amerika'nın Avrupa'daki özel temsilcisi ve onun maiyetiyle tam bir işbirliği içinde olacaktı.

Türkiye bundan üç ay önce, 16 Nisan 1948'de imzaladığı Avrupa İşbirliği Andlaşmasıyla da aldığı yardımın kullanılışı hakkında bilgi ve Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütünün göstereceği üretim hedeflerine hizmet için tasarılar vermeği kabul ediyordu. Genel olarak da, Türkiye kabul ettiği programlar, plânlar ve tedbirlerle ya da Amerika'nın talep edeceği herhangi bir konuda bilgi vermeyi ve yukarıda sözü geçen örgüte her üç ayda bir rapor sunmayı kabulleniyordu. Bütün bunların Sovyetler Birliği'ni karşı alınmış tedbirler olduğunu savunmanın güçlüğü ortadadır.

Bu andlaşmalar sonunda Türkiye'ye gelen yabancılar Türk uzmanlarının ülkeyi kalkındırarak yeteneklere sahip olmadıklarını söylüyor, bütün zenginliklerimizi saptayarak hangi alana önem vermemiz gerektiğini bize bildiriyorlardı. ¹⁰ 1950 seçimlerinden sonra, Kasım ayında Meclisi Açış Konuşmasında yeni Cumhurbaşkanı yurt ekonomisinin temelini, yabancıların tercihlerine uygun biçimde, tarım alanı olarak ilân ediyordu. ¹¹

Türk Hükûmetinin Amerika'ya kapıları açması, Sovyetler Birliği'nin savaş sonrası taleplerinin hem C.H.P. hem de liberal D.P'ye gelişme eğilimi gösteren sendikacılık ve toplumcu akımı saf-dışı etme fırsatını verdiği bir sırada, yâni içte sömürücü ve dışta işbirlikçi sınıfların egemen olduğu ve dengesiz bir çok-partili düzenin kurulduğu yıllara rastlamaktadır. Türkiye'deki egemen sınıfların bu hazırlıklı durumu Sovyetler Birliği'ni askerî üslerle sarmak ve atom tekeline dayanarak geriletmek isteyen Amerika'ya da beklediği fırsatı vermişti. 1949'a, yâni NATO'nun kurulduğu yıla kadar Amerika'nın elinde atom tekeli vardı. Sovyetler Birliği ile arasındaki dengeyi kendi yararına tutabiliyordu. Sovyetler Birliği de atom bombası yapınca, Amerika için, Sovyet sınırları yakınında üsler, dinleme tesisleri ve radar şebekeleri edinmek de önem kazandı. Demokrat Parti de NATO'ya girmeyi bir seçim kampanyası sorunu yaptıktan başka, Türkiye de üslere razı olmayı NATO'ya alınma şeklinde bir pazarlığa bağladı. Kuzey Atlantik Paktı Batılılarca daha görüşülmekteyken, bir resmî ittifaka taraf olmak için çırpınan Türk Hükûmeti özellikle Amerika Birleşik Devletleri ile

(10) Max Weston Thornburg, G. Spry ve G. Soule, **Turkey: An Economic Appraisal**, New York, The Twentieth Century Fund, 1946, s. 212-217.

(11) **Zafer**, 2 Kasım 1950.

bir karşılıklı savunma antlaşması peşindeydi. Amerika'nın Sovyet toprakları yakınında üsler edinme gayretinin yanıbaşında, bazı NATO üyeleri Türkiye'nin bu itifaka katılmasını başlarda desteklemiyorlardı. Örneğin, Danimarka ve Norveç Doğu Akdeniz'in savunmasına katılmak istemiyor; daha önemlisi, İngiltere Türkiye'yi Orta Doğu'daki İngiliz çıkarlarının bekçiliğinde kullanmak istediğinden, bize asıl bir Orta Doğu paktının öncülüğünü vermek istiyordu. Türkiye'nin daha sonra Bağdat Paktı ve nihayet CENTO adını alan bu bölgesel ittifaka da katılacağına dair bir çeşit söz vermesi sonucu, İngiltere de itirazını geri aldığını 18 Temmuz 1951'de Dış İşleri Bakanı Morrison'un ağzından Avam Kamarasında açıklamıştır.

NATO dar anlamda bir askerî ittifak değildir; kapitalist toplum düzenini sürdürmek ve savunmak amacını gütmektedir. Kapitalizmin ilkel madde kaynakları, pazarları ve yatırım alanları gittikçe daralmakta olduğundan, bu alanları «yardımlar,» heyetler, «uzmanlar,» üsler ve ittifaklarla korumak istemesi kaçınılmazdır. Bu yüzden, gelişmemiş ülkelerin kalkınmasına ve ulusal kurtuluş savaşlarına karşı duran Amerika'nın öncülüğü ve tekelindeki NATO sorunu temelde ekonomik ve siyasal bir sorundur. Türk egemen sınıfları ve onların hükümetleri de, işte, bundan ötürü, Sovyetler Birliği'nin muhtemel bir askerî saldırısını önlemek için değil, toplum içinde ayrıcalıklı durumlarını kaybetmemek ve iktidarlarını sürdürmek için NATO'ya girmiş, Amerika ile ikili anlaşmalar T.B.M.M. onayından geçmeden yürürlüğe konmuş olmasına, yurdumuzda NATO dışı askerî üsler bulunmasına ve NATO'nun kendi anayurt savunmamıza uygun bir ittifak olmamasına rağmen, NATO'da kalmakta ısrar edenler vardır. Onların «Avrupa» ya da «Batı uygarlığı» na bağlanma şeklinde savundukları tutumlarıyla asıl kastettikleri Batı'nın kapitalist sömürme düzenidir. Türk egemen sınıfları kendi sınıfsal kaderlerini, dolayısıyla Türkiye'nin kaderini kapitalist dünyadan bir türlü koparmak istememekte, birtakım ayarlama formülleriyle NATO'nun varlığı ve ülkemizdeki denetimini sürdürmek istemektedirler. Amerikan tekel ve sömürü gerçeğini gizlemek için düşünülen «ayarlama formülleri,» aslında, güvenliğimizi tehlikede tutmanın yeni bir yoludur.

Sözde NATO'nun Üçüncü Maddesine dayanılarak Amerika ile üçü 1950'den önce, 31'i 1950-1960, 20'si de 1960-1965 arası olmak üzere, 54 ikili anlaşma yapılmış ve bu devlete Osmanlı kapitülâsyonlarına benzeyen ayrıcalıklar tanınmıştır. NATO Andlaşmasının Üçüncü Maddesi gereğince yapılmış «uygulama» anlaşmaları ol-

dukları gerekçesi ile T.B.M.M.'nin onayından geçirilmeyen bu anlaşmaların «ne kadar karışık olduğunu bilmediğine» dair Amerikan Büyükelçisinin 17 Mayıs 1967'deki sözleri, hafifte olsa, bir itiraf mahiyetindedir. Yalnızca «karışık» olmakla kalmayan bu anlaşmalar NATO'nun Üçüncü Maddesindeki yuvarlak hükümleri çok aşan ve bu genellemelerden hareketle asla ulaşılamayacak olan birtakım ayrıcalıklar ve haklar tanımaktadır. Yargılama, gümrükten muaflik ve radyo ile yayın gibi ayrıcalıklar vermekle Türk kanunlarına değişiklikler getiren bu anlaşmaların Anayasamızın 65. Maddesinin 4. Fıkrası gereğince T.B.M.M.'ne sunulup onayının alınması gerekirdi.

NATO ve ikili anlaşmalara dayanarak Türk topraklarında kurulan üslerin yabancı denetiminde olduğu ve buradaki silâh ve bomba stoku ve uçuş faaliyetinden Türk Hükûmetinin haberdar olmadığı gerçeği 1958 Lübnan, 1960 U-2 casus uçağı olayı ve 1965'de Karadenize düşen uçakla bir kez daha ortaya çıkmıştır. Türk Silâhlı Kuvvetlerine bağlı askerî birliklerin bu üslerdeki bölgesel güvenliği korumakla yetindiklerini ve üslerin iç alanlarında Amerikan egemenliğinin sürüp gitmekte olduğu son yıllarda Meclis kürsüsünden ve basın yoluyla kamu oyuna açıklanmıştır. İstimlâke lüzum kalmadan devlet topraklarından verilen alanlar bir yana, istimlâk edilmiş toprakların 35 milyon metre kare tuttuğu basında ve Mecliste ileri sürülmüştür. Dış İşleri Bakanının 1967 bütçe görüşmeleri sırasında bu üslerden casus uçaklarının uçurulması, başka memleketlere asker yollanması ya da atom başlıklı füzelerin kullanılmasının yalnızca Amerika'ya ait olduğuna dair iddiaların doğru olmadığını söylemiş olmasına rağmen, Samsun açıklarında uçak düşmesi olayı A.P iktidarında yer almıştı. İktidar ikili anlaşmalara yeni bir biçim vermeyi düşünüyor ve bu yolda da bazı görüşmeler yapıyorsa da, Aralık 1967'de sona ereceği daha önce bildirilmiş olan bu görüşmeler sonuçlanamamıştır. Söz konusu anlaşmalara ne biçim verilirse verilsin, bilmek gerekir ki, asıl önemli olan işletilmesi, denetimi ve nükleer silâhları kullanma yetkisidir. Bu yetkileri İngiltere ve Fransa'ya devretmeyen Amerika'nın bunları Türkiye'ye teslimi ham hayal sayılmalıdır.

Üsler bu günkü durumlarıyla, güvenliğimiz ve dünya barışı için zararlı birtakım tepkiler doğuracak niteliktedir. 23 Kasım 1963 tarihli ve A.F.M 87-3 numaralı Amerikan Hava Kuvvetleri rehberine göre, Türkiye'de 101 Amerikan üs ve tesisi vardır. Bunlar Türk topraklarını hassas bölge yapmaktadırlar. Bu üslerin tahrip edilmek istenmesi mümkün olduğu gibi, buralardan Amerika hesabına girişi-

lecek bir hareket Türkiye'yi hızla, beklenmedik bir tehlikeye götürebilir. Türkiye'nin kendini ilgilendirmeyen sorunlar yüzünden üç dakika içinde savaşa sürüklenmemesi ulusal savunma politikamızın ana ilkesi olmalıdır. Bazı üslerin elektronik tesisler olup, barış istihbaratıyla uğraştığı söyleniyorsa da, bunlar gereğinde başka amaçlar için de kullanılabilir. Kaldı ki, istihbarat üsleri de memleketimizi büyük güçlüklerle karşılaştıracak niteliktedir. Türkiye'de Amerika'nın varlığı ve ona bağlı olan üsler Türkiye'nin bağımsız ve ulusal bir politika izlenmesine meydan vermemektedir. Amerika kendi çıkarlarına aykırı olan bir gelişmeye bu üsleri kullanarak aktif olarak müdahale edebilecek, bu noktaları köprü-başı sayıp, buralara takviye birlikleri sokabilecek ve halen propaganda faaliyeti yaptığı bu üslerden gereğinde tampon devletler çıkarma tasarıları da uygulayabilecektir. Bir savaşta mutasavver düşman bu üsleri hemen tahrib etmek istiyebileceği gibi, Amerika da buraları düşmanına bırakmamak için derhal tahrib etmek isteyecek, hattâ Türk limânları, karayolları ve demiryolları gibi kullanılacak araçları da yokedecektir. Öyleyse, bir savaşta, Türkiye'nin her iki tarafça da sür'atle tahrip edilmesi ihtimal dahilindedir. İki blok arasında dünyanın herhangi bir yerinde başgösteren bir anlaşmazlık silâhlı çatışmaya yol açtığı taktirde, Türkiye'de yabancılar tarafından işletilen üslerin bulunması bizi de ilk hedef ülkeler arasına sokacaktır.

Bütün bunlara karşılık, NATO'nun bizi Sovyetler Birliği'nden gelecek bir saldırıya karşı otomatik olarak koruyacağı iddiasının da doğru olmadığı son zamanlarda muhtelif vesilelerle açıklanmıştır. NATO'nun ve bu örgütte tekeli olan Amerika'nın güttüğü amaç askerî bir savunmadan çok, kapitalist düzene bağlanmış olan ülkelerin bu düzenden sıyrılıp gitmelerini önlemek biçiminde belirlemektedir. Zâten, hem NATO Andlaşmasının Beşinci Maddesi, hem de Andlaşma Amerikan Kongresince kabul edilirken yapılan resmî açıklama ve tartışmalar, tarafların yardım taahhüdüne girmekle birlikte, yardımın cinsi ve genişliğinin belirtilmediğini göstermektedir. Maddede sözü edilen «lüzumlu göreceği hareket» deyiminden anlaşılacağı gibi, taraflar birbirine, bu arada Amerika Türkiye'ye malzeme ya da hemşire göndermek, abluka ilân etmek gibi tedbirlerle de yetinebilecektir.

Andlaşmanın kendi böylesine muğlâk olduğu gibi, NATO Amerika'dan bağımsız olarak karar verme yeteneğine de sahip değildir. NATO içinde kilit mevkiler Amerika'nın elindedir. Başkomutan Amerikalıdır; şube, komite ve servislerdeki her faaliyet alanın-

da, Amerikalılar delege, temsilci ve uzman sıfatıyla bulunmaktadırlar; nükleer silâhların gelişmiş tipleri üstünde Amerika'nın tekelidir.

NATO örgütünü tekeline almış olan Amerika kendi ulusal savunması için savaş doktrinleri geliştirmiş bulunmaktadır. Kendi ihtiyaçlarına göre değiştirmekte serbest davrandığı bu savaş doktrinleri Türkiye'nin savunmasına yarayan tipte doktrinler değildir. Amerika da NATO içinde nükleer silâhların en gelişmiş tiplerine sahip, en güçlü ve en zengin devlet olduğundan, NATO stratejisi de bir Amerikan stratejisi olmaktan ileriye gidememektedir. Amerika ise bu stratejiyi değişen koşullara ve kendi ihtiyaçlarına göre, müttefiklerinin ulusal çıkarlarını hesaba katmadan dilediği biçimde değiştirmektedir. 1945-1947 yılları «soğuk harb»e hazırlık dönemi olup, 1947'de «Çevreleme Siyaseti» ilân edilmişti. Askerî bloklar ve üsler 1947-1952 döneminde kuruldu. Bu yıllarda kıt'alararası füzeleer henüz geliştirilemediğinden, Amerika'nın Türkiye'de ve diğer deniz-aşırı bölgelerde edineceği üslerin nükleer savaş açısından önemi vardı. «Toptan Mukabele» kavramı da bu dönemde birinci plâna geçti. Amerikan nüfuz bölgesinde en ufak bir sınır ya da rejim değişikliği söz konusu olduğunda Amerika nükleer silâhlarla toptan mukabelede bulunacaktı. 1953-1956 yılları Doğu Avrupa'yı «Kurtarma Doktrini»nin ileri atıldığı ve Amerikan eski Dış İşleri Bakanı Dulles'in da ifade ettiği gibi, «uçurum kenarı politikası»nın uygulandığı dönemdi.

1957 yılı ise Sovyetler'in feza ve nükleer alanlardaki başarıları karşısında «sınırlı» ya da «bölgesel» savaşa dönülmek zorunda kalıldığı ve NATO müttefiklerinin savunmalarının kendilerine bırakıldığına açıkça söylenmeğe başlandığı yıldır. Bundan sonraki Amerikan stratejisi «Esnek Tepki» diye bilinmekte olup, 12 Aralık 1967 tarihli NATO toplantısı da bunu benimsemek zorunda kalmıştır. 1957'de Sovyetler'in füzelerini uzak mesafelere atabilmeleri ve daha sonra aya araç indirebilmeleri gönderme sistemi ve isabet ettirme mükemmelliğini ispatladı. Amerika geçen yıllar zarfında nükleer silâhlarla kütle halinde mukabele etmenin, zafer kazanılsa bile, ne vahim sonuçlar doğuracağına farkına varmıştı. Böylece, Amerika da 1957'den sonra uzun menzilli füzeleri geliştirdi ve «Toptan Mukabele» yerine «Elâstiki Mukabele» ve «Kademeli Savaş» stratejisini kabul etti. Bu yeni strateji bizi daha da yalnız bırakması bakımından önemlidir. Nükleer denge Amerika ile Sovyetler Birliği arasında yer-altında saklanan ve çabuk ateşlenir kıt'alararası füzeleerle, nükleer füzeler taşıyan denizaltılar arasında kurulmuştur.

«Kademeli Savaş» stratejisine göre, ilk kademedede saldırının yer aldığı ülkede klâsik silâhlarla savaş yapılacak, ikinci kademedede taktik nükleer silâhlar kullanılacak, anlaşmazlık gene çözümlenmezse, toptan bir nükleer savaşa gidilecektir. Her kademe arasında da, herhalde ilgili küçük devletlerin sırtından görüşmeler ve pazarlıklar yapılacaktır. Savaşın bu çeşit kademelerinin yer alabileceği Türkiye gibi bölgeler deneme tahtası olacaktır. Küba krizi sırasında Amerika ile Sovyetler Birliği anlaşmamış olsalardı, Türkiye, kendini hiç ilgilendirmeyen bir neden yüzünden savaşın içinde olacak, belki de nükleer bombalara hedef tutulacaktı.

Yurdumuzdaki Amerikan ve NATO üs ve tesisleri bizi hâlâ kendi irademiz dışında, başka devletlerin çıkarlarına hizmet edecek bir savaşa atabilir. Millî Savunma Bakanı Ahmet Topaloğlu'nun 3 Şubat 1967'de Bakanlığı bütçesinin Senato'da görüşülmesi sırasında bir soruya verdiği cevapta «Türkiye'deki ... tesis ve üsler Türk Hükûmetinin arzu etmediği istikamette kullanılamaz, onu arzu etmediği istikamette harbe sürükleyici bir yöne götüremez» demiş olmasına rağmen, bu üslerden ötürü Türkiye'nin bir deneme sahnesi ve pazarlık konusu olması mümkündür. Buna şu gerçeği de eklersek NATO'nun Türkiye'yi bir saldırıya karşı koruyacağı efsanesi bütünüyle çökmektedir: Amerika'nın ihtiyaçlarına göre ayarlanmış olan «Esnek Tepki» stratejisine uyarak, Avrupa ve Türkiye konvansiyonel silâhlarla kendi başına bırakılacaktır. Zaten, Fransa ile anlaşmazlık da bu konudan çıkmıştır. Fransız Hükûmeti, ülkenin savaş alanı olup olmayacağı ve nasıl savunulacağı konusunda kendi karar vermek istemektedir. Amerika, müttefiklerinin bu türlü tepkisi karşısında nükleer silâhlarda bir ortaklık görüntüsü de yaratmağa çalışmıştır. Bazı devletlerin bağımsız nükleer güç kurma yoluna gitmelerini önlemek için düşünülen bu tedbirler Amerika'nın nükleer tekeli ortadan kaldırmamaktadır. Örneğin, Aralık 1966'da kurulan yedi üyelik Nükleer Plânlama Grubunda Türkiye'ye de geçici üyelik verilmesi yurdumuzu bekleyen tehlikeleri ortadan kaldırmayan, Türkiye'ye esasta hiç bir ortaklık tanımayan bir husustur.

NATO Türk savunması açısından meydana getirilmiş siyasî ve askerî bir örgüt değildir. Özellikle Amerika'nın güvenliğinin emrindedir. Türkiyenin «savunulamaz» gerekçesiyle terkedilmesi, ya da Orta Doğu savunma çizgisinin Toroslar, giderek Kuzey Afrika'dan geçirilmesiyle Türk topraklarının kendi kaderiyle başbaşa bırakılması mümkündür. Gelişmemiş bir ülke olan Türkiye ile endüstrileşmiş ve bütün yeryüzünde çıkarları bulunan Amerika'nın

savaş doktrinleri, tabii, temelden apayrı olacaktır. Ulusal egemenliği ve toprak bütünlüğünü korumak için herhangi bir yönden gelecek olan saldırıya karşı koyması gereken Türkiye'nin stratejisi, taktik, silâh ve araçları başka türlü olmak zorundadır. Bu yüzden, NATO'da kalıp «mahzurlarını gidermek» görüşü toplum yapımız ve bunun sonucu olarak savunma stratejimizdeki farklılıkları dikkate almayan bir fikirdir.

Bütün bunlara karşılık, «yardım alındığı» iddiası da yüzeyde kalan bir görüştür. Amerika'nın Türkiye'ye yardımı zayıf bir adamdan galonlarca kan emip sonra yardım diye bir kaç damla kan enjekte etmeğe benzer. Batılı savaş endüstrileri için devamlı bir pazar olan Türk Silâhlı Kuvvetlerine verilen malzeme birinci sınıf malzeme olmadığı gibi, ancak eğitime yetecek kadardır. Millî Savunma Bütçesi hakkındaki Karma Komisyon raporunda ne «NATO standartlarına,» ne de «kabul edilebilir asgarî standartlara» erişememiş olarak gösterilen silâhlı kuvvetlerimizi Batılı savaş üreticilerinin kâr alanı ve Batı'nın Sovyetler'in karşısına yeteri kadar tümen çıkarabilmeleri için bir araç kabul etmek ulusal bir politika değildir.

Böyle bir politikanın ulusal çıkarlarımızla uyuşmadığı tezi son zamanlarda sık işitilen bir görüş olmaktadır. Hem güvenliğimiz, hem dünya barışı için NATO'dan çıkma kampanyası yer yer yürütülmekte, halk hükûmetin diplomatik faaliyetini daha yakından izlemekte, onu denetlemeğe hazırlanmaktadır. 308 üniversite öğretim üyesi de yayınladıkları bir bildiri NATO konusunun tam bir serbestlikle tartışılması gerektiğine değinerek, «yurdumuzun atom ve hidrojen silâhları ile radyoaktif serpintilerin muhtemel bir hedefi olması tehlikesi karşısında bütün parlâmenterlerimizi ve halkımızı Türkiye'nin NATO ile ilişkilerini yeniden düşünmeğe ve basınımızı bu konuyla daha fazla ilgilenmeğe» çağırmıştı.

III. KIBRIS :

Türkiye'nin Kıbrıs sorununu da kendi yararına çözememiş olmasının başlıca nedeni, hükûmetin bu konuda karşı bir kuvvetten, yâni Amerika'dan medet ummasıdır. Dış İşleri Bakanının 20 Şubat 1968'de T.B.M. Meclisindeki Bütçe Konuşmasında «NATO'ya mesuliyetimiz...Kıbrıs meselesinde millî menfaatlerimizi gözetecek siyaset gütmemize engel olmamıştır ve olamaz» demesine rağmen, iktidar Kıbrıs sorununu Yunan askeri cuntasını destekleyen, Yunan burjuvazisi ile işbirliği halinde olan Amerika ile müzakere etmekle temelden bir çelişkiye düşmüştür. Boğaziçi ve Geçitkale olayları ile

yenilenen Kıbrıs bunalımına Amerika ve İngiltere ile birlikte ya da NATO içinde çözüm aramak çıkar yol olarak belirmemektedir. Amerika «Enosis»e karşı cephe alamaz; Yunan kapitalizmi, İngiliz kapitalizminin, son tahlilde de Amerikan kapitalizminin nüfuzu altındadır. Adanın Yunanistan'a bağlanıp İngiliz üslerinin olduğu gibi kalması Batı politikasının esasıdır.

Kıbrıs dâvâmızın çözümü yalnızca bu adadaki soydaşlarımızın hak ve özgürlüklerine kavuşturulmalarına bağlı değildir. Şüphe yok ki, Türkiye'nin güvenliğiyle de çok yakından ilgili bir sorun var. Yabancıların Kıbrıs'ı Türkiye ve Orta Doğu'ya bir sıçrama tahtası haline getirememeleri sorunu. Bu iki nokta birbiriyle temelden ilgili olup, her ikisi de birlikte düşünülmalıdır. Kıbrıs sorununun İngilizlerin Süveyş'i tahliye etme zorunda kalışlarıyla birlikte çıkışına, adada Türk ve Rum cemaatlerinin yüzyıllarca birlikte yaşamış oldukları hâlde, birbirlerinin boğazlarına sarılmadıklarına ve jenoside varan kan dökme olaylarının adada üs edinme gayretleriyle başladığına dikkat etmek gerekmektedir. Amerikan, İngiliz ve Yunan hükûmetlerinin izlediği kışkırtıcı politika sonucu sivil Türk ve Rum cemaatleri birbirlerine kanlı bir şekilde yönelikten başka, adada 4622 kişilik B.M. Barışı Koruma Kuvveti dışında çok sayıda asker de savaşmaya hazır durumda beklemektedir. Türk ve Yunan birliklerinden başka, adada Akratori ve Dekeia üslerinde 20.000 İngiliz askeri de üslenmiştir. Amerikan Altıncı Filosu da Kıbrıs açıklarında zaman zaman manevra yapmaktadır. Bu kadar çok asker barış zamanında Kıbrıs için fazladır. Batılılar Orta Doğu'daki çıkarlarını savunacak, sahip çıktıkları Arap ve İran petrollerini koruyacak ve tutucu ya da gerici hükûmetlerin iktidarda kalmalarını kolaylaştıracak üsleri kaybetmeme çabasıdadırlar. Türkiye'deki üslerin tasfiyesi yolunda Türkiye'yi sarmakta olan akım karşısında Kıbrıs'ı sağcı bir cuntanın iktidarda oturduğu Yunanistan'a bağlayıp ,orayı bir Amerikan üssü haline getirme çabaları da ayrıca bir önem kazanmıştır. Kıbrıs'taki Türk katliamından sonra sanki, yabancıların, «barışı korumak» için üsleriyle birlikte orda bulunmaları zorunluymuş gibi bir hava estirmek istenmektedir. Bu bağlantılar gözden kaçırıldığı takdirde, Kıbrıs sorununu anlamak güçleşecek, Türkleri Boğazköy ve Geçitkale'de katletmenin ardında uzun vadeli hesaplar bulunduğu ve Kıbrıs bunalımını emperyalist çıkarları korumak isteyenlerin körukledikleri gizlenmiş olacaktır.

Kıbrıs konusunda hem Türkiye'nin ve Kıbrıslı Türk cemaatinin hak ve çıkarlarına uygun, hem de uluslar ailesince kabul edile-

bilir en uygun tez, uluslararası garanti altında tarafsızlaştırılmış, üslerden ve silâhlardan arınmış, bağımsız ve federatif bir Kıbrıs olarak belirlemektedir.

Kıbrıs'a Türkiye'nin tek başına yeniden egemen olması söz konusu değildir. Kıbrıs'ı üs olarak kullanan bir devlet ise, hem Türkiye'yi, hem diğer Orta Doğu ülkelerini denetleyebilir. Buradan yapılacak müdahaleler doğrudan doğruya bizi hedef alabileceği gibi, dolaylı olaylar da çevremizi bir savaş alanı haline getirebilecektir. Bu yüzden, adada hiçbir yabancı devletin üslenmemesi ve Türkiye'yi askerî gücüyle deneti altına sokamaması ulusal bir görüş olarak belirlemektedir.

Kıbrıs'taki üslerden daima kuşkulanan ve kendilerine yapılan askerî müdahalelerde Kıbrıs'ı emperyalistlerin bir sıçrama tahtası olarak gören Arap ulusları ve yabancı müdahalesi konusunda çok hassas olan Üçüncü Dünya devletlerinin de böyle bir çözüm yolunu benimseyecekleri düşünülmektedir. Batılı çevrelerin hakşinas çevreleri ve barışçı halklarının da bu yolu benimsemeleri gerekir. Doğu blokunun da bu tezi kabul etmesi beklenebileceği gibi, Batılı hükûmetlerin kendi de, savaşçı ve kışkırtıcı damgasını kamu oyunda tekrar tekrar yememek için, böyle bir çözüm yolunu kabul mecbur kalabilirler.

Kıbrıs'ta en uygun çözüm yolunu uygulamanın ilk adımı, kendi sorunlarımızın Amerika ve İngiltere gibi yabancı devletlerle çözümlenemeyeceğini anlamak olarak belirlemektedir. Kıbrıs sorunu doğrudan doğruya ilgili olan tarafların, yâni Türkiye, Yunanistan, Kıbrıslı Türk ve Rum temsilcilerinin katılacağı ve bunlara da gerçekten tarafsız bir Birleşmiş Milletler arabulucusunun ekleneceği bir konferansta ele alınabilir. Şüphesiz, Amerika'nın savunma bakanı adayı olarak ismi geçmiş olan ve Vietnam'da tırmanma politikasına taraftar olduğu söylenen Cyrus Vance gibi birinin ne tarafsız, ne de arabuluculuk niteliklerine sahip olması sözkonusudur.

IV. ORTAK PAZAR :

Türkiye'deki egemen sınıfların ülkeyi kapitalist dünyaya bağlayarak içte kendi ayrıcalıklı durumlarını korumak çabalarının son büyük örneği Ortak Pazar ile yapılan anlaşmadır. Türkiye'nin Avrupa kapitalizminin bütünleşmesi amacına yönelmiş bu anlaşmaya katılması aslında siyasal bir tercihtir. Başbakan 6 Ocak

1967'de Türkiye ve Ortak Pazar Karma Parlâmento Komisyonuna gönderdiği mesajında «iktisadî, siyasî ve kültürel en yakın bağlarla bağlı olduğumuz ve memleketimizin aslî bir parçası olarak kabul ettiğimiz Avrupa'nın, refah ve birleşmesi yolunda atılan bu adımı, Cumhuriyet hükûmetleri ilgi ve teşvikle karşılamış, bu hareketin içinde aktif ve yapıcı bir rol oynamayı da bir görev saymıştır» demektedir. Bu sözlerin altında yatan eğilim ise, Türkiye'yi bütünleşen kapitalist Avrupa'nın bir parçası haline getirmek, kapitalist düzeni garanti etmek, Türk egemen sınıflarının iktidarını desteklemek, ve Türkiye'de bir düzen değişikliğini engellemektir. Bilmek gerekir ki, endüstrileşmemiş ve geri kalmış bir Türkiye'nin, emperyalist düzeye erişmiş kapitalist Avrupa devletleriyle bütünleşmesi sözkonusu olamaz.

İlk hazırlık döneminde Türkiye'nin tütün, kuru üzüm, incir ve fındığına indirimli gümrük tarifesine tabi kotalar tanınmış ve bu kotalar daha sonra artırılmışsa da, Ortak Pazar ülkelerinde ihracatımızda önemli bir artış olmamıştır. Diğer bazı ihracat mallarına da tanınan sürüm kolaylıkları sembolik miktarları geçmemektedir. Öte yandan, Avrupa Yatırım Bankası yoluyla «proje» esasından ve Türkiye bakımından zararlı açıdan krediler verilmektedir.

İçinde bulunduğumuz yıl Ortak Pazar ile olan ilişkilerimiz bakımından önemli bir yıldır. Andlaşmaya göre, hazırlık döneminin dördüncü yılının sonunda, yâni Aralık 1968'de, Türkiye'nin beşinci yıldan sonra geçiş dönemine girip girmeyeceği kararlaştırılacaktır. Andlaşmaya göre, hazırlık dönemini bir beş yıl daha uzatmak mümkündür. Ülkenin endüstrileşmesine karşı olan ithalatçılar, yabancı sermaye ile işbirliği halinde olan bazı yerli endüstri erbabı ve turizmin gelişmesinde kendilerine yeni kâr imkânları gören «emlâkçi» burjuvazi Ortak Pazar'a katılmayı istemektedirler. 1830'larda Osmanlı İmparatorluğu zamanında da olduğu gibi, gümrük indirimleri sonunda herhalde ortadan kalkacak olan küçük ve orta yerli endüstri erbabı henüz tehlikenin farkında değildir. Türkiye Ortak Pazar'a tam üye olduğu taktirde, gümrük duvarları ortadan kalktıktan başka, sermaye ve nüfus dolaşımı da serbest olacak ve Türkiye, kapılarını Osmanlı İmparatorluğu zamanında bile görülmedik bir biçimde yabancı sömürü ve baskısına açacaktır.

SONUÇ YERİNE

4 Nisan 1949'da imzalanıp, imzalayan devletlerde üçte-ikisinin onay belgelerini Ağustos 1949'da Washington'daki kasaya teslim etmeleriyle, bu tarihte yürürlüğe giren NATO kuruluşunun yirmin-

ci yılına erişti. Kuzey Atlantik Andlaşmasının On-Üçüncü Maddesi şöyle demektedir: «Andlaşma yirmi yıl yürürlükte kaldıktan sonra, taraflardan herbiri, Amerika Birleşik Devletleri Hükûmetine feshi ihbar ettikten bir yıl sonra, kendisine taallüku itibariyle andlaşmaya son verebilecektir. Amerika her fesihnamenin tevdiini diğer akitlere bildirecektir.» NATO'yu imzalamış olan ülkelerin halkları, hattâ hükûmetleri bu örgütle olan ilişkilerini yeni baştan ele almaktadırlar. Bunlardan Fransa NATO'dan fiilen ayrılmış durumdadır. Hem bir nükleer savaşı başlatacak olan düşmanın Amerika'nın elinde kalmasını istemediklerinden, hem de bu ülkelerdeki ulusal güçlerin emperyalizmle işbirliği yapan sınıf ve kesimlere karşı yürüttüğü mücadelenin hızlanmasından ötürü, NATO'ya sırt çevirenler devlet, zümre ve kişi olarak artmaktadır. Türkiye'de de bir NATO'dan çıkma akımı başlamıştır.

Anlatmak zorundayız ki, tarihimizin şu döneminde öncelikle çözümlenmek zorunda olduğumuz ana çelişme kapitalizmden doğan emperyalizm ile Türk ulusu arasındaki çelişmedir. Bir yanda Türk ekonomik ve siyasal alanına egemen olan emperyalizm ve onun müttefikleri olan işbirlikçi sermaye ve feodal ağa, öte yandan da emperyalizm boyunduruğunun kırılmasında en büyük çıkarı olan Türkiye proletaryası başta olmak üzere, bütün millîci sınıflar. Türk emekçi yığınlarının başaracağı devrimin birinci aşamasında emperyalizmin boyunduruğu atılarak, Türkiye bağımsız ve demokratik bir devlet düzeyine ulaşacaktır. Bunun ilk önemli adımı da kapitalist Batı ülkelerinin emperyalist sömürüyü sürdürmek için kurdukları NATO'dan Türkiye'den çıkmasıdır.

Gerçekten, NATO'yu güvenliğimiz ve dünya barışı açılarından eleştirme zamanı gelmiştir. Bir ulusun bağımsız ve egemen bir varlık olması demek, kendi kaderini halkının çıkarlarına uygun olarak çizmesi demektir. Savaş, barış ve her türlü kararı o ulusun kendi verir. Oysa, Amerika'nın yurdumuza girmesinden sonra, Türkiye'nin, halkımızın çıkarlarıyla aslında tabana tabana zıt olan ve başkaları yararına savaşa katılması olasılığı her an vardır. 1960'da Türk topraklarından havalanıp Sovyet göklerinde yakalanan U-2 uçağı olayı bir savaşa yol açsaydı, Türkiye zincirleme olayların sonucu belki de nükleer bombaların ilk hedefi olacaktı. Halkımız, böyle bir olasılığı o zaman kavramadığı için, bir tepki göstermemişti. O zamanki iktidar da bir Türk uçağı sözkonusu olmadığından, Türkiye'ye bir sorumluluk düşmeyeceğini iddia etmek gibi bir gayri ciddilik içindeydi. Hatırlanacağı gibi, Osmanlı Devleti de Birinci Dünya Savaşına böylesine, hattâ daha basit bir olup bittiyle, Alman Amirali Souchon'un yabancı limanlarını Türkler adına

bombalamasıyla girmiş, Bakanlar Kurulu bile bu olup bittiyi ancak sonradan öğrenebilmişti. Bugünkü koşullar daha da korkutucudur. Türkiye'de NATO üsleri ve NATO'nun bile emrinde olmayan Amerikan üsleri buldukça güvenliğimizin, hattâ ulusal varlığımızın her saniye tehlikede olduğu açıktır.

Türkiye'nin yabancı bir devlete gidip adetâ teslim olması, ona bağımsızlığımızla asla bağdaşmayan türlü ayrıcalıklar tanınması ulusal bir politika değildir. Amerika ülkemizde barış zamanında yirmi yıldan çok kalır, burada kapitülâsyonları hatırlatan türlü ayrıcalıklarla donanır, ülkemizde on-binlerce askerini barındırırsa, tehlikenin ne yönden geldiğini artık kesin olarak anlamak zorundayız. Türk yasalarının, Türk memurlarının ve Türk subaylarının giremediği üsler ve daha türlü ayrıcalıklar Amerika'ya NATO görüntüsü altında verilmiştir.

Türkiye *kendi güvenliği için* yabancı nüfuzunda derhal kurtulmak zorundadır. Biraz değişik de olsa, bugün, ikinci bir kurtuluş mücadelesi içindeyiz. Devlet dairelerinden köylere, sendikalardan okullara kadar yabancılar ülkemizde yer, yer söz ve karar sahibidirler. Devletin temel faaliyetleri onların denetimden geçmektedir. Bu sayısız müdahalelerin en önemlisi olarak, Türkiye'deki yabancı üsler bu ülkeyi kendi iradesi dışında bir Üçüncü Dünya Savaşına sokacak niteliktedir. Bu gerçek Türkiye'nin egemenlik haklarının nasıl esastan ihlâl edildiğinin açık bir örneğidir.

Amerika yurdumuzda T.B.M. Meclisi onayından geçmeden yürürlüğe girmiş olan ikili anlaşmalarla NATO-dışı askerî üsler kurduğu gibi, gene Amerika'nın öncülüğünü yapmakta olduğu NATO, kendi ulusal savunmamıza uygun bir ittifak ile değildir. NATO Amerika'nın bir Üçüncü Dünya Savaşını öngörerek kendi çıkarları için tasarladığı dünya stratejisinin bir parçasıdır. Bir Üçüncü Dünya Savaşında ise, Türkiye nükleer silâhlara hedef ve radyoaktif bir bölge olacaktır. Yurtsever hiç bir Türk böyle bir sonucu bir «savunma» stratejisi olarak kabul edemez. Amerika'nın devamlı nükleer ateşle oynadığı ve bunun bizim için korkunç sonuçlar doğurabileceği halkımıza gecikmeden anlatılmalıdır.

NATO'ya karşı mücadele, kuşkusuz, ülkemizin emperyalist sistem içinde sömürülen bağımlı bir ülke olarak süregelmesinde sınıfsal çıkarları olan, emperyalizmin yerli ortakları işbirlikçe sermaye ve feodal ağalara da karşıdır. Türk toplumundaki bütün asalak sınıf ve zümreler arasında en güçlüsü olan işbirlikçi sermaye, ortağı feodal ağa ile birlikte, endüstriye, başlıca sigorta kurumlarına, bankalara, madencilığe, ulaştırmaya, kredilere egemen ol-

muştur. Bu sınıf, ister ihracat ve ithalâta, ister ithalâtın daha kur-nazca bir biçimi olan montaj ve ambalaj endüstrisinde, ister açık-tan açığa büyük yabancı şirketlerin temsilciliği biçiminde olsun, Türkiye'nin endüstrileşmesine ve kalkınmasına karşı görünmekte-dir. Yâni, toplumda oynadığı objektif rol budur. Dıştaki yabancı devletle ilişkinin siyasal ve askerî silâhı olarak gördüğü NATO'nun tabîî destekleyicisidir. İşbirlikçi yerli sermaye Türk halkının çıkarlarıyla ne dereceye kadar çelişmeli durumdaysa, onun dış desteği olan NATO da gene Türk halkıyla en az bu kadar çelişme-lidir. Yerli işbirlikçi sermayenin en yakın müttefiki olan feodal ağalar da demokratik düzen ve ulusal politikaya karşıdır. Türki-ye'de ulusal bir düzen kurulmasına karşı olan bu feodal ağa sınıfı Türk halkının ulus düzeyine yükselmesine, ulusun geniş anlamın-da gerçekleşmesine de karşıdır. Onun bu ulus düşmanlığı şeriatçılık, ümmetçilik ve hilâfetçilik gibi ideolojik akımlar kılığına bü-rünmektedir. Bu bilinçli ulus düşmanlığının işbirlikçi sermaye ile ittifaka sürüklenmesi ve her ikisinin de emperyalizmde dayanak bulmaları doğaldır.

Emperyalizme, işbirlikçi sermaye ve feodal ağalara karşı Türkiye proletaryası, ondan yana aydınlar ve bütün öteki millîci sınıf ve tabakalar karşı karşıya gelmektedirler. Türkiye'nin bir ulusal kurtuluş hareketleri çağı olan çağımızın dışında kalması mümkün değildir. Kapitalizmin gelişmesiyle ortaya «ulus-devlet»le-rin çıktığı bilinmektedir. Burjuva sınıfına dayanan ulus-devletlerin ortaya çıkışları toplumların gelişmesinde ileri bir aşamaysa da, bu gelişme daha sonra bir ulusun ötekini egemenliği altına almasına yol açmış, uluslar arasındaki bu türlü ilişkiler milliyetler, sömür-gecilik ve azınlıklar sorunlarının çıkmasına sebep olmuştur. Milli-yetler sorunu önceleri yalnızca bazı devletlerin sınırları içinde kal-mış, Çarlık Rusya'sı ya da Avusturya-Macaristan İmparatorluğun-da Büyük Ruslar ya da Avusturyalılar öteki ulusların topraklarını alarak halklarını ezmiştir. Bu devletlerin içinde de bir egemen, bir de sömürülen ulus vardı. Fakat konu daha çok bir azınlık sorunu-ydu. Sözkonusu olan bu ulusal birimlerin kültürel, ekonomik ve si-yasal gelişmelerinin engellenmesiydi. Fakat kapitalizmin emperya-lizm aşamasına girmesiyle, bu sorun bir «azınlıklar» sorunu olmak-tan çıkıp, uluslararası düzeyde bir dünya sorunu oldu. Bu dönem-de bir yandan dünya tekelleri kurulur ve sınırlar birleştirilirken, öte yandan da bilinçlenme başlamış olup, ulusal hareketler geliştirmektedir. Bu iki karşıt gelişmenin çatışması kaçınılmazdır.

Avrupa ve Amerika'daki ekonomik bakımdan gelişmiş ülkele-rin burjuva milliyetçi hareketleri zafere ulaştıktan hemen sonra

yeryüzünün öteki bölgelerindeki milliyetçi hareketler bir süre durakladı, çünkü Avrupa ve Amerika'nın kapitalist devletleri öbür kıt'alara yayılarak birçok topluluğu sömürge durumuna indirgemişlerdi. Güney Asya'yı İngiltere, Fransa ve Hollanda ilk ağızda paylaşmış, Osmanlı ve Çin pazarlarına girilmiş, İran, Tibet ve Afganistan üstünde çıkar ayrımı yapılmış, Güney Amerika tüm Amerikan nüfuzu altına düşmüş, 1885 Berlin Konferansı ile da Afrika bölüşülmüştü. Bütün bu yerlerde, yerlilerin yabancıya ilk karşı koyuşları, -yani, Endonezya Sultanları, Nijerya kabile reisleri, Tippu Sultan ve Hind isyanı, Sudan'da Mehdî hareketi, Çin'de Boxer İsyanı hep eski düzenin birer tepkisiydi. Batılı kapitalist devletlerin sömürgeciliğe başlamalarıyla öteki kıt'alardaki topluluklar milliyetçi gelişme haklarından bir süre yoksun kaldılar, kendi ulusal burjuvalarını yaratamadılar. Böylece, kapitalizmin emperyalizm çağında uluslar «ezen» ve «ezilen» diye ikiye ayrıldı. Bu ayırmadan sonra da sömürge ya da yarı-sömürge durumunda olan ülkelerin yabancı boyunduruğunu kırıp bağımsızlıklarını kazanmaları bir numaralı sorun haline geldi. Milliyetler sorununun böyle bir gelişme içine girmiş olması kapitalist ülkelerde azınlık sorununun çözümlendiği anlamına gelmez. Örneğin, Amerika'da sınıf çatışması niteliği kazanmış olan zenci sorununun her zamankinden daha ciddi oluşu bunu kanıtlamaktadır.

Emperyalist devletler milliyetler ve ulusal kurtuluş savaşları sorununu şimdiye dek baskı ile çözme yolunu denemişlerdir. Burjuvazi feodalizme karşı ulusçuluğu korurken, emperyalist aşama içinde ulusların sömürücüsü kesilmektedir.

Aynı biçimde, sömürülen ulustaki burjuvazi de devrimci niteliğini kaybetmiştir. O da tutarlı bir anti-emperyalist çizgi izleyemez. Toplumda kendine göre daha devrimci olan güçlere burjuvazinin ayak uyduramayacağı açıktır. Bugün, işbirlikçi sermayeden ayrı, onun ve yabancı ortaklarının karşısında boynu bükük duran bir millî burjuvazinin bağımsızlık mücadelesine katılması mümkünse de, çağımızda millî burjuvazilerin devrime öncülük ettikleri görülmemiştir.

Türkiye'nin yabancı uluslar tarafından sömürülmesi, son tahlilde, Türkiye proletaryası için yâni, modern endüstride, küçük endüstri kollarında, zanaat mesleklerinde, ticaretle ve tarımda işgücünü satarak yoksul bir geçim sağlayabilen, üretim araçlarından, topraktan yoksun Türk şehir ve köy proletaryası için hayatî derecede önemlidir. Türkiye gibi bir ulusun Amerika gibi kapitalizmin emperyalist aşamasındaki endüstrileşmiş bir ulus tarafından sö-

mürülmesi ve bu sömürünün NATO gibi askerî ittifaklar, ikili anlaşmalar ve yabancı üslerle perçinlenmesi en çok emekçi halkımızı etkiler, en çok kaybeden, en çok sömürülen odur. Manevî gelişmesi duran, maddî kazancı artmayan, mücadelesi kösteklenen odur. Yabancı sömürücü ikili anlaşmalara koyduğu müdahale maddeleri, yurdu çepeçevre sardığı üsleri ve toplum hayatımızın her kesimindeki varlığıyla emekçi yığınların bir araya gelmesini önler. İşbirlikçi yerli burjuvazinin onu daha kolay sömürmesini sağlar. Bu sömürünün bekçiliğini NATO gibi uluslararası örgütlere yaptırır. Bu yüzden, emekçi halk yığınlarının, Türkiye proletaryasının yabancıların yurdumuzdan gitmelerini istemesi, bütün kurtuluş mücadelelerini temelden desteklemesi ve NATO gibi ittifaklara cephe alması beklenebilir.

Öte yandan, yabancı sömürücü kendi işçi sınıfına karşı yönde propaganda yaparak sömürge imparatorluklarının sürüp gitmesinin onların yararına olduğunu söyler. Sömürgelerin son bulmasının büyük ekonomik sonuçları olacağını, ham madde kaynaklarının kuruyacağı gibi, mamûl madde satış pazarlarının ve kârlı yatırım alanlarının yok olacağını anlatır, onları işsiz kalmakla korkutur. Eski İngiliz Başbakanlarından Chamberlain'in İngiliz işçilerinden kendilerini bir «imparatorluk işçisi» olarak düşünmelerini istemesi gibi, Amerika gibi kapitalist devletlerin işçileri de temelde bu propagandaya hedef olmaktadır. Kuşkusuz, Amerikan işçisi zenginliğinin büyük bir kısmını dışardaki sömürge ve yarı-sömürgelere borçludur. Amerika'nın petrolu Orta Doğu ve Venezüela'dan, kauçuğu Liberya'dan, öteki ihtiyaçları da dünyanın dörtbir köşesinden gelir. Devletler, bu türlü ihtiyaçlarını, aslında, normal ve eşit ticaret ilişkileri çerçevesinde de giderebilirler. Ama emperyalist devletin istediği şey sömürme, sınırsız kâr ve bu ilişkilerin askerî ittifaklarla sürüp gitmesi ve korunmasıdır.

Aslında, emperyalizm hem ezen, hem ezilen ulusların işçi sınıflarının çıkarlarına aykırıdır. Önce, emperyalistler yabancı ülkelerden elde ettikleri büyük kârların bir kısmını kendi işçi sınıfının asalık yönetici tabakasına «sus payı» olarak verir. İşçi aristokrasisinin bu kesimi çok ince bir kesim olup, onların varlığı bütün işçi sınıfının zararınadır. İkinci olarak, sömürgelerin sömüren devlet için bir gericilik ve faşizm yatağı durumuna düşmesi ve bir gün işçi sınıfının aleyhine kullanılması hatırlatılması gereken bir noktadır. (1936'da İspanya'da Cumhuriyetçiler ile Faşistlerin mücadelesi ilki yararına çözümlenirken, Franco İspanyol sömürgelerden topladığı bir kuvvetle anayurda çıkmış ve mücadeleyi yürüterek başarıya ulaşmıştı. 1958'de de sağcı birlikler Cezayir'den Fransa'ya

geçerek rejimi değiştirmek istemişlerdi.) Verilen örnekler Türkiye'ye benzememekle birlikte, söylenmek istenen, başka ulusları sömüren ulusların aynı zamanda kendi özgürlüklerini de nasıl tehlikeye attıklarını göstermektedir.

Asıl belirtmek istenilen de proletaryanın genellikle ve bu arada Türkiye proletaryasının da ulusçu hareketlerin, anti-emperyalist mücadelenin ve kurtuluş savaşlarının içten dostu, sömürme sistemini korumağa yarayan ittifakların düşmanı olduğudur. Bunu bir taktikmiş sanmak ya da böyle sunmak kurtuluş mücadelelerinde kimin dost, kimin düşman olduğu konusunda kesin ayrımı bulandırma çabasıdır. Kurtuluş mücadelelerine ve anti-emperyalist akıma toplumsal gelişme açısından bakacak olursak, bu mücadele hiç durmayan ve ileri götürücü türdendir. Sömüren bir devletin «ulusçuluk» anlayışı ile ezilen bir toplumun «ulusçuluk» anlayışı arasında büyük bir fark vardır. Bugünkü Amerika ya da dünkü Çarlık Rusyasının ulusçuluğu emperyalist, ırkçı ve şovenistti. Kendi ülkelerindeki burjuva sınıfının öteki ulusları köleleştirmesine hizmet ediyordu. Ezilen toplulukların, bağımlı ulusların ulusçuluğu ise, bunun tam karşıtıdır, bambaşka bir niteliktedir. Bu anlamda ulusçuluk, halkın emperyalist baskıya karşı protestosunu, bağımsızlığa ve kalkınmaya kavuşma isteğini temsil ettiğinden, olumlu ve demokratik bir harekettir. Bugün, Asya, Afrika ve Lâtin Amerika kıt'alarındaki kaynaşmalar ve Türkiye'de filizlenen anti-emperyalist akım bu türdendir. Temelinde sömüren emperyalist ulusa karşı siyasal, ekonomik, askerî ve kültürel bağımsızlık mücadelesidir. Böylece, «milliyetçilik» kurtuluş mücadelelerinin bir aracı olarak desteklenmeli, fakat öbür halkların ezilmesi yolunda kullanılırken gerici bir hareket olarak yerilmelidir.

Emperyalizm yer yer direnmesine, hattâ bazı geçici başarılar kazanmasına rağmen, bir yıkılma dönemine girmiştir. Eski tip sömürgecilik bile, daha 20-30 yıl öncesine kadar hep hayatta kalacakmış gibi görünmüşken, kapitalist ulusları dünyanın geri kalmış öbür bölgelerinin çoğu üstünde egemen kılan yüzyılların tarihsel meddi kesinlikle geri çekilmeye başladı. Önceden Afganistan ile Siam'ın nasıl olup da bağımsız kaldıklarını anlatmak gerekirken, şimdi Hong Kong'un ya da Makao'nun neden hâlâ sömürge olduklarını açıklayacak özel koşulları bulup ortaya çıkarmak gerekmektedir. 1945'den bugüne 1,5 milyara yakın insan emperyalizmin doğrudan doğruya boyunduruğundan kurtulmuştur. Böylelikle, kapitalizm tarihinin en çirkin sayfalarından biri de kapanmak üzeredir.

Fakat emperyalistler kurtuluş mücadelelerinin önemini kü-

çümseme çabası içindedirler. Önce, sömürge ya da yarı-sömürgele-
rin siyasal bağımsızlıklarına bizzat emperyalist devletlerin yardım-
ları sonucunda kavuştuklarını ileri sürerler. Bu sav tarihsel gerçek-
lere aykırıdır. Emperyalist devletler yürütülen kurtuluş mücadele-
leri sonunda çekilmek zorunda kalmışlardır. Hiç bir emperyalist
devlet çıkarlarını, el koyduğu yabancı toprakları, edindiği üsleri,
ele geçirdiği stratejik ham maddeleri ve denetlediği pazarları iste-
yerek terketmemiş, ancak ve ancak örgütlenmiş halkların karşı
koyması sonucu çıkıp gitmiştir. Emperyalist ülkelerin, yabancı
topraklara, aslında, bir «misyon»la, yani «uygarlaştırmak,» «ko-
rumak» ya da «güçlendirmek» için geldiği uydurmacası emperya-
list baskıdan kurtulan bütün ülkelerin gelişmemiş olmaları gerçe-
ği karşısında çürümektedir. Bu ülkeler yabancı egemenliği yüzün-
den geri kalmışlardır. Gene bu yüzden, halklar her türlü bağımsız-
lıklarını emperyalist ülkelerin elinden koparıp almışlar, bu bağım-
sızlık onlara hiç bir zaman bir armağan gibi verilmemiştir. Bu mü-
cadelenin biçimi değişik ülkelerde belki başka başka olmuş, fakat
her seferinde kurtuluş esası geniş halk yığınlarının desteğine da-
yanmıştır. Emperyalist ülkeler, sömürdükleri halklara kurtuluş
umudu bile vermek istememiş, halklar hedeflerine dış sömürücü-
lerle mücadele sonunda ulaşmışlardır.

Emperyalizm aslında halkın bütün tabakalarının, bütün sınıf-
larının sırtına binmektedir. Zamanla işbirlikçi olmayan her kesim-
halkta bir kurtuluş mücadelesini başlatma eğilimi görülebilir. Bu
mücadeleye orta sınıfın bir kısmı katıldığı gibi işçi ve köylü kütlesi
de katılmaktadır. Yabancıların bütün doğal kaynaklara sahip çık-
maları, açlığa ve sefalete hız vermeleri itiraz seslerini, doğal ola-
rak, arttırmaktadır. Yabancı silâhların ve bağlayıcı ittifakların
gölgesinde iktidarda kalan bazı feodal unsurlarla emperyalistlerin
kârlarından yüzde alıp onların işini kolaylaştıran bazı burjuva
temsilcileri dışında, sömürü baskısı altındaki halkların büyük bir
çoğunluğu kurtuluş mücadelesinden yanadır ya da doğrudan doğ-
ruya ona katılır. Bu mücadelede işçi sınıfının yeri, rolü ve önemini
yukarda saptamıştık. Özetle, her türlü sömürüye karşı, ilerici bir
sınıf olduğu için bütün halkın çıkarlarını deyimler. İki yanlı bir
sömürünün hedefi olan köylü de kurtuluş mücadelesinde önemli
bir destektir. Bu mücadelede yığınların esasını teşkil eder. Onlar
için de, yabancı sömürücünün gitmesi feodal unsurların ortadan
kalkmasına yol açabilecektir. Gelişmemiş ülkelerde köylü sınıfı en
kalabalık sınıf olduğu halde, en ağır hareket eden sınıftır da. Bu
niteliğinden ötürü, kurtuluş mücadelelerinin, anti-emperyalist ha-
reketin öncüsü olmakta güçlük çeker. Yukarda da değinildiği gi-

bi, burjuvazi ise, çeşitli davranışlar içindedir. Burjuvazinin bir kısmı emperyalizmle çoktan bir anlaşmaya ve bölüşmeye varmıştır. Feodal unsurlarla da ittifak yapmış emperyalizmin destekçisi olmuştur. «Ulusal burjuvazi» denen kesim ise, daha çok iç pazara kendi egemen olmak ister, yabancı tekeline karşıdır. Yerli endüstriye yatırım yapmıştır; kendi büyük payının dışarı kaçırılıp içte bazı kimselere yalnız komisyon verilmesine karşıdır. Ulusal burjuvazi de yabancıların hor gördüğü, aşağıladığı bir sınıftır. Bu yüzden, kurtuluş mücadelesine, anti-emperyalist harekete o da katılabilir. Yalnız hemen eklemek gerekir ki, sadece katılmakla kalmaz. Ona sahip çıkmak, onu denetlemek ister. Gelişmemiş ülkelerde en çok eğitim görmüş, siyasal hayata en çok karışmış olan da bu burjuva sınıfı olduğundan, kurtuluş mücadelesinin bazı öncüleri de bu sınıftan çıkar. Fakat bu sınıfın oynaklığı ve eski düzenin bazı özelliklerini yaşatma isteğini de derhal belirtmek gerekir. Bu sınıfın saflarından her zaman yabancılarla uzlaşmak ve anlaşmaya varmak isteyen gruplar çıkacaktır. Böyle bir davranış, kuşkusuz, halk yığınlarının zararınadır. Bundan başka, ara sınıflar kalmaktadır ki, onların davranışları da çoğu kez kaynak olmaktadır. Tarihteki örnekler ve çağdaş anti-emperyalist akımlar bir ulusal kurtuluş mücadelesinin ortak bir cephe halinde yürütülebileceğini gösteriyor.

Türkiye'nin bu anti-emperyalist akıma aktif olarak katılması hem kendi kurtuluşu, hem de insanlığın genel gelişmesini önleyen engellerin merhalelerin ortadan kaldırılmasına yardım için gereklidir. Kurtuluş mücadelesinin hızlanması insanlığın uyanışının, Türkiye'deki anti-emperyalist akımın varlığı da Türk halkının tam bağımsızlığına sahip çıkma isteğinin belirtisidir. Türk insanı, gün geçtikçe, kendi kaderini çizmede daha çok ve daha etkin, daha eylemli rol oynamak istemektedir. Türkiye'de iç çelişmeler ve dış karşı direnmeler daha belirgin oldukça, Amerika'nın Türkiye'yi sömürmeğe ne kadar ihtiyacı olduğu ve bu konuda onun da nasıl kararlı davrandığı ortaya çıkmaktadır. Kurtuluş mücadelesi teker teker başarıya ulaştıkça, kapitalizmin sömürü alanı gittikçe daralmaktadır. Amerika'nın filo ziyaretlerinde ve ülkemizden gitmemekte direnişinin nedeni budur. Vietnam'a ya da Lâtin Amerikan ülkelerine müdahalesinin, Asya'da Çiang kay-şek gibi tutucu güçleri desteklemesinin de nedeni budur. Kapitalist düzen çok ucuza aldığı ham maddelerden, tekel kurduğu mamûl maddelerinden ve kârlı yatırımlarından vazgeçememekte, bu ayrıcalıkla durumları gerekirse silâhla koruyabilmek için üslerine, ikili anlaşmalarına ve ittifaklarına sınıksız yapışmaktadır.